

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра туризму та країнознавства

О.М. Романуха, Т.К. Дацюк

ГЕОПОЛІТИКА

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Ступінь: бакалавр

**Кривий Ріг
2020**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра туризму та країнознавства

О.М. Романуха, Т.К. Дацюк

ГЕОПОЛІТИКА

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни
Ступінь: бакалавр

Затверджено на засіданні
кафедри туризму та країнознавства
Протокол № 4
від “9” листопада 2020 р.

Схвалено навчально-методичною радою
ДонНУЕТ
Протокол № 3
від “24” листопада 2020 р.

Кривий Ріг
2020

УДК 327 (072)
ББК 66.4/66.3
Р 69

Романуха, О. М., Дацюк Т.К.

Р 69 Геополітика : метод. рек. до вивч. дисц. Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. туризму та країнознавства. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 64 с.

Методичні рекомендації призначені для студентів всіх форм навчання і покликані допомогти студентам організувати вивчення дисципліни «Геополітика» завдяки інформації щодо змісту модулів та тем дисципліни, планів семінарських занять, завдань для самостійного вивчення та розподілу балів за видами робіт, що виконуються студентами протягом вивчення дисципліни. Методичні рекомендації містять перелік питань для підготовки до підсумкового контролю та перелік основної та додаткової літератури.

УДК 327 (072)

© Романуха О.М., Дацюк Т.К. 2020
© Донецький національний університет
економіки і торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЧАСТИНА 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
ЧАСТИНА 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	10
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи геополітики	11
Змістовий модуль 2. Геополітична структура сучасного світу	16
ЧАСТИНА 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	27
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи геополітики	28
Змістовий модуль 2. Геополітична структура сучасного світу	44

ВСТУП

Глобалізація суспільно-економічних та політичних процесів в сучасному світі докорінно трансформує підходи, застосовувані у підготовці висококваліфікованого фахівця. Необхідність виходу за межі існуючих форматів, зумовлює впровадження в навчальний процес міждисциплінарних предметів. Це дає змогу поглянути на особливості розвитку суспільства з декількох позицій та краще зрозуміти суть цивілізаційного розвитку. Одним з таких предметів є Геополітика. Утворившись на межі географії та політології, геополітика стала пропедевтичним курсом щодо вивчення основних соціогуманітарних дисциплін і є необхідним теоретичним підґрунтям становлення наукового світогляду молодих спеціалістів незалежно від напрямку їх фахової підготовки. Вивчення Геополітики базується на поєднанні попередньо отриманих знань з курсів: Історія, Географія, Філософія, Політологія, Основи економіки та ін.

Метою дисципліни «Геополітика» є формування теоретичних знань, умінь та практичних навичок з основ геополітики, визначення її впливу на економічний і соціальний розвиток країн світу.

Предмет курсу – взаємовідносини між геополітичними суб'єктами при вирішенні світових і регіональних проблем.

Завдання курсу – надання знань про сутність геополітики; особливостей розвитку геополітичних доктрин і шкіл; суті геополітичних факторів і імперативів; структури геополітичних сил; розвиток двосторонніх відносин України; місця України на геополітичній карті світу.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути такі компетенції:

- знання і розуміння: сутності геополітики та її структури; історико-географічних особливостей становлення і розвитку геополітики в світі; доктрин і шкіл геополітики; геополітичних факторів і геополітичних імперативів; структури геополітичних сил.
- застосування знань і розуміння: вміння визначати структуру геополітики та її функції; вміння надавати комплексну характеристику розвитку геополітики та її класичних теорій; вміння проводити ідентифікацію геополітичних факторів та виділяти геополітичні імперативи; вміння аналізувати розвиток різних напрямків геополітики в Україні.
- формування суджень: здатність визначити структуру геополітичних сил та критерії і показники силового потенціалу держави; здатність проводити геополітичну типологію країн; здатність аналізувати регіональні напрямки і особливості стратегії та зовнішньої політики України.

Основними технічними засобами для вивчення курсу є: мультимедіа; аудіовізуальні засоби, комп'ютер, засоби телекомунікацій, відео-комп'ютерні системи.

ЧАСТИНА 1.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни
Обов'язкова (для студентів спеціальності "назва спеціальності")/ вибіркова дисципліна	Обов'язкова дисципліна
Семестр (осінній / весняний)	осінній
Кількість кредитів	6
Загальна кількість годин	180
Кількість модулів	1
Лекції, годин	28
Практичні / семінарські, годин	42
Лабораторні, годин	-
Самостійна робота, годин	110
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	5
самостійної роботи студента	6
Вид контролю	екзамен

2. Програма дисципліни

Ціль – формування теоретичних знань, умінь та практичних навичок з основ геополітики, визначення її впливу на економічний і соціальний розвиток країн світу.

Завдання: надання знань про сутність геополітики; особливостей розвитку геополітичних доктрин і шкіл; суті геополітичних факторів і імперативів; структури геополітичних сил; розвиток двосторонніх відносин України; місця України на геополітичній карті світу.

Предмет: простір з позиції політики (держави), глобальні політичні, економічні та інші процеси, механізми державного управління цими процесами.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Геополітика як наукова категорія

Тема 2. Школи та течій геополітики

Тема 3. Сучасні геополітичні школи світу

Тема 4. Україна в системі сучасних геополітичних координат

Тема 5. Геополітичні процеси в Західній Європі

Тема 6. Російська Федерація в системі геополітичних координат

Тема 7. США в системі геополітичних відносин

Тема 8. Геополітика Азійсько-тихоокеанського регіону

Тема 9. Геополітика країн Африки та Латинської Америки

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)				
	усього	у тому числі			
		лекц.	пр./сем.	лаб.	СРС
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи геополітики					
Тема 1. Геополітика як наукова категорія	12	2	2		8
Тема 2. Школи та течій геополітики	22	4	6		12
Тема 3. Сучасні геополітичні школи світу	22	4	6		12
Тема 4. Україна в системі сучасних геополітичних координат	20	2	6		12
Разом за змістовим модулем 1	76	12	20		44
Змістовий модуль 2. Геополітична структура сучасного світу					
Тема 5. Геополітичні процеси в Західній Європі	20	4	4		12
Тема 6. Російська Федерація в системі геополітичних координат	20	2	4		14
Тема 7. США в системі геополітичних відносин	22	4	4		14
Тема 8. Геополітика Азійсько-тихоокеанського регіону	24	4	6		14
Тема 9. Геополітика країн Африки та Латинської Америки	18	2	4		12
Разом за змістовим модулем 2	104	18	22		66
Усього годин	180	28	42		110

4. Темі семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Вид та тема семінарського заняття	Кількість годин
1	<i>Семінар – розгорнута бесіда</i> Геополітика як наукова категорія	2
2	<i>Семінар – дискусія</i> Течій геополітики	2
3	<i>Семінар запитань і відповідей</i> Школи геополітики	2
4	<i>Семінар – розгорнута бесіда</i> Геополітичні концепції	2
5	<i>Семінар – дискусія</i> Сучасні геополітичні школи Америки	2
6	<i>Семінар – розгорнута бесіда</i> Стратегія непрямих дій як інструмент геополітичного протистояння	2
7	<i>Семінар запитань і відповідей</i> Сучасні геополітичні школи Європи та Сходу	2
8	<i>Семінар – розгорнута бесіда</i> Місце України в сучасному світі	2
9	<i>Семінар запитань і відповідей</i>	2

	Україна в системі сучасних геополітичних координат	
10	<i>Семінар – дискусія</i> Геополітичні виміри історії України	2
11	<i>Семінар запитань і відповідей</i> Місце України в європейській геополітиці	2
12	<i>Семінар – розгорнута бесіда</i> Геополітичні процеси в Західній Європі	2
13	<i>Семінар – дискусія</i> Російська Федерація в системі геополітичних координат	2
14	<i>Семінар запитань і відповідей</i> Розвиток Українсько-російських відносин крізь призму геополітики	2
15	<i>Семінар – розгорнута бесіда</i> США в системі геополітичних відносин	2
16	<i>Семінар запитань і відповідей</i> Геополітика США в епоху двополярності, однополярності, багатополарності	2
17	<i>Семінар запитань і відповідей</i> Геополітика Азійсько-тихоокеанського регіону	2
18	<i>Семінар – розгорнута бесіда</i> Проблемні питання геополітики Азійсько-тихоокеанського регіону	2
19	<i>Семінар запитань і відповідей</i> Геополітика Китаю	2
20	<i>Семінар – дискусія</i> Проблеми та перспективи розвитку країн Латинської Америки	2
21	<i>Семінар запитань і відповідей</i> Геополітика країн Африки та Латинської Америки	2
Всього		42

5. Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються у випадку проведення екзамену: впродовж семестру (50 балів) та при проведенні підсумкового контролю - екзамену (50 балів).

6. Оцінювання студентів протягом семестру (очна форма навчання)

№ теми практичного заняття	Аудиторна робота					Позааудитор на робота	Сума балів
	Тестові завдан- ня	Ситуацій- ні завдання, задачі	Обговорен- ня теоретичних питань теми	Індиві- дуальне завдання	ПМК	Завдання для самостійного виконання	
Змістовий модуль 1							
Тема 1			1				
Тема 2	1		1				
Тема 3			1				
Тема 4			1				

Тема 5	1		1				
Тема 6			1				
Тема 7	1		1				
Тема 8			1				
Тема 9			1				
Тема 10	1		1				
Разом змістовий модуль 1	4		10		10		24
Змістовий модуль 2							
Тема 11			1				
Тема 12			1				
Тема 13			1				
Тема 14			1				
Тема 15			1				
Тема 16			1				
Тема 17			1				
Тема 18			1				
Тема 19			1				
Тема 20			1				
Тема 21			1				
Разом змістовий модуль 2			11	5	10		26
Разом							100

**Оцінювання студентів протягом семестру
(заочна форма навчання)**

Поточне тестування та самостійна робота			Сума в балах
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Індивідуальне завдання	100
30	30	40	

Загальне оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	
60-69	E	3, «задовільно»
35-59	FX	2, «незадовільно»
0-34	F	

**ЧАСТИНА 2.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГЕОПОЛІТИКИ

Тема 1. Геополітика як наукова категорія Семінар – розгорнута бесіда

1. Обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Поняття, предмет, суб'єкт геополітики
2. Джерела формування геополітики
3. Функції геополітики
4. Закони, категорії, методи геополітики
5. Місце геополітики в системі наук
6. Історія становлення геополітики

2. Індивідуальне тестування.

Тема 2. Течій геополітики Семінар – дискусія

1. Індивідуальне тестування.

3. Презентація рефератів доповідей

1. Атлантизм у Європейській науковій думці
2. Геополітичні думки Галтунга
3. Геополітична течія «контенталістів»
4. Післявоєнна Німецька геополітика
5. Геополітична модель Коєна
6. Геополітичні концепції уніполярного світу
7. Геополітичні ідеї федеральної імперії
8. Геополітична белетристика Парвулеско
9. Геополітичні ідеї мондіалізму

Тема 3. Школи геополітики Семінар – запитань і відповідь

1. Фронтальне та індивідуальне опитування за основними положеннями теми та питаннями самостійного вивчення:

1. Основні підходи та ідеї класиків геополітики
2. Національні школи геополітики

2. Індивідуальне тестування.

Тема 4. Геополітичні концепції Семінар – розгорнута бесіда

1. Термінологічний диктант.
2. Практичні завдання

Кейс 1

Рацель у своїй книзі "Про закони просторового росту Держав" виділив сім законів експансії:

- 1) протяжність держав збільшується в міру розвитку їхньої культури;
- 2) просторовий зростання держави супроводжується іншими проявами його розвитку: у сферах ідеології, виробництва, комерційної діяльності, потужного "притягального випромінювання", прозелітизму;
- 3) держава розширюється, поглинаючи і абсорбуючи політичні одиниці меншою значимості;
- 4) кордон - це орган, розташований на периферії держави (понятого як організм);
- 5) здійснюючи свою просторову експансію, держава прагне охопити найважливіші для його розвитку регіони: узбережжя, басейни річок, долини і взагалі всі багаті території;
- 6) початковий імпульс експансії приходить ззовні, так як держава провокується на розширення державою (або територією) з явно нижчої цивілізацією;
- 7) загальна тенденція до асиміляції або абсорбції слабших націй підштовхує до ще більшого збільшення територій в русі, яке підживлює саме себе.

Джерело: Студентська онлайн бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://stud.com.ua/28181/politologiya/klasichni_teoriyi_geopolitiki

Запитання та завдання:

1. Чи є в історії приклади, що підтверджують дію цих законів? Аргументуйте відповідь.
  2. Які слабкі та сильні позиції ви виокремили б в законах Рацеля, що б ви змінили?
- Відповідь аргументуйте.

Кейс 2.

Німецький географ і соціолог, основоположник німецької школи геополітики Карл Хаусхофер (1869-1946) є, на думку багатьох західних інтелектуалів, найвідомішим і найвидатнішим геополітиком у світі. Його популярність нерозривно пов'язана з історією Німеччини за часів правління А. Гітлера (1933-1945).

Хаусхофер був учасником Першої світової війни, після закінчення якої геополітика, як він стверджував, стала для нього вищою метою. Будучи переконаний, що в 1914- 1918 рр. проти Німеччини велася війна на знищення, Хаусхофер виступає за перетворення своєї країни у велику світову державу.

Праці та ідеї Хаусхофера мали істотний вплив на формування геополітики Німеччині після Першої світової війни.

Ще в 1919 р він познайомився з Р. Гессом - майбутнім заступником Гітлера по партії. Завдяки Гессові Хаусхофер кілька разів (більше 10) зустрічався і розмовляв з Гітлером у період між 1922 і 1938 року, зокрема під час перебування Гітлера у в'язниці після мюнхенського путчу. У 1924 р заснував журнал "Геополітика", який став головним органом геополітичної думки для фашистських режимів Європи.

Після замаху на Гітлера (20 липня 1944) Хаусхофер був заарештований, але потім відпущений після офіційного засудження військової змови. Після беззастережної капітуляції гітлерівської Німеччини Хаусхофер був заарештований американськими військами і підданий допиту, розділивши долю всіх тих, кого віднесли до категорії видних нацистів. Восени 1945 року він виступив як свідок на Нюрнберзькому процесі, а 10 березня 1946 покінчив життя самогубством разом зі своєю дружиною.

Саме К. Хаусхофер надав геополітиці той вид, при якому вона стала частиною офіційної доктрини Третього рейху. Він вперше чітко розмежував поняття політичної географії та геополітики. Згідно з визначенням Хаусхофера, політична географія вивчає питання розподілу державної влади в просторі і її здійснення в цьому просторі, тоді як предметом геополітики є "політична діяльність у природному просторі". Політична географія

досліджує "форми державного буття", в той час як "геополітика зосереджує свою увагу на політичних процесах минулого і сьогодення". Геополітика, але думку К.Хаусхофера, являє собою "постійний запас політичних знань, які можна викладати і засвоювати. Цей запас інформації можна порівняти з мостом, що відкриває шлях до політичної діяльності, з географічним свідомістю, провідним до стрибка зі світу знань у світ влади, а не зі світу незнання в світ влади, оскільки другий стрибок буває більш довгим і більш небезпечним".

Хаусхофер розглядав Центральну Європу в якості головної опори Німеччини, а Схід, особливо Росію як життєвий простір, дароване їй (Німеччини) долею. Під впливом Хаусхофера саме гітлерівської Німеччини належить авторство проекту створення Європейського економічного співтовариства, природно, під верховенством німців. Відповідно до його концепції, занепад Великобританії і малих морських держав створив сприятливі умови для формування "нового європейського порядку", в якому домінувала б Німеччина.

Значення робіт Хаусхофера для Гітлера і його соратників полягало в формуванні доводів і аргументів на користь домагань Німеччини на світове панування. За задумом Хаусхофера, доступ Німеччини до російських транснаціональним комунікацій послабив би її залежність від комунікацій морських, контрольованих Великобританією, і полегшив би створення євразійського блоку, здатного розбити Британську імперію. Вихід Німеччини до океану представлявся можливим лише спільно з Росією, шляхом створення євразійського блоку, але при домінуванні Німеччини.

Джерело: Студентська онлайн бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://stud.com.ua/28181/politologiya/klasichni_teoriyi_geopolitiki

Запитання та завдання:

1. У чому полягає актуальність ідей Хаусхофера в сучасному світі?
2. Поясніть причини заперечення Хаусхофером необхідності війни Німеччини з СРСР. Які фактори (економічні чи політичні) наводив дослідник на підтвердження своїх думок.

Тема 5. Сучасні геополітичні школи Америки Семінар – дискусія

1. Обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Політичні трансформації ХХ ст.
2. Еволюція ідей Д. У. Мейніга та З. Бжезинського
3. Мондіалізм
4. *Поліцентристські геополітичні концепції*

2. Індивідуальне тестування.

Тема 6. Стратегія непрямих дій як інструмент геополітичного протистояння Семінар – розгорнута бесіда

1. *Термінологічний диктант*
2. *Практичні завдання*

Кейс 1

Проте інтенсивність людського розвитку породжує нові погляди та підходи до вирішення проблем. Враховуючі швидкість трансформацій сьогоденного суспільства,

можливі варіанти побудови геополітичної стратегії України варто пошукати у ідеї З. Баумана «текучої сучасності». Дослідник звертає увагу на велику невизначеність, як в житті сучасного індивіда, так і соціуму в цілому. На його думку у суспільстві відбувається перехід від складного структурованого світу, який обтяжений різною мережею соціальних зобов'язань і умов до світу гнучкого, текучого, вільного від цього. У такий спосіб відбувається побудова нової дійсності. Людина стає мобільною і не обтяженою тривалими зобов'язаннями. Це призводить до «цивілізаційних зигзагів». Сучасна цивілізація була сформована переважно осілими етносами, оскільки будь-яка матеріальна творчість припускала стабільність і стійкість. Ремесла, мистецтва, науки і міста вимагали осідлості, тому саме осілим народам традиційно відводиться роль «цивілізаторів». Проте сьогодні ситуація повністю перевертається: мобільність стає основою соціального і технологічного прогресу, надмірна осідлість – ознакою деградації. Тому майбутнє за високомобільними етносами, основу діяльності яких складуть технології, наука. Це пояснює особливості трансформацій нашого звичного способу життя, роботи, міждержавних відносин (Bauman, 2005).

Джерело: Bauman, Zigmunt. Liquid Life. (2005). Cambridge: Polity

Запитання та завдання:

1. Надайте оцінку теорії Баумана та проведіть паралелі з теоріями циклічності
2. Визначте від чого залежить домінування тої чи іншої соціальної форми буття в суспільстві?
3. Чи можна провести взаємозалежність між «цивілізаторами» та домінуючими формами господарства в країні, на території проживання групи?

Тема 7. Сучасні геополітичні школи Європи та Сходу Семінар запитань і відповідей

1. *Індивідуальне тестування.*
2. *Презентація рефератів доповідей*
  1. *Геополітична теорія «Четвертого світу»*
  2. *Геополітичні ідеї Л.Гумельова*
  3. *Українські геополітичні думки Липи*
  4. *Сучасні геополітичні ідеї країн Сходу*
  5. *Ідея відродження Великого Шовкового шляху в геополітичних доктринах ХХ ст.*

Тема 8. Місце України в сучасному світі Семінар – розгорнута бесіда

1. *Індивідуальне тестування.*
2. *Презентація рефератів доповідей*
  1. *Сутність геополітичного положення України*
  2. *Державні кордони України з геополітичної точки зору*
  3. *Геополітичні аспекти міжнародної безпеки України*
  4. *Геополітичні коди*
  5. *Геополітична доктрина України*
  6. *Українська діаспора як важливий чинник геополітики*
  7. *Геостратегія держави та її роль у міжнародній політиці*

Тема 9. Україна в системі сучасних геополітичних координат Семінар запитань і відповідей

1. Обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Україна у геополітичному вимірі: історичні орієнтири
2. Участь України в європейських міжнародних організаціях
3. Стратегічні плани Зовнішньої політики України
4. Геополітичні цілі України на пострадянському просторі

2. Індивідуальне тестування.

Тема 10. Геополітичні виміри історії України Семінар – дискусія

1. Термінологічний диктант

2. Практичні завдання.

Кейс 1

Станом на суботу, 19 вересня, у світі зафіксовано 30 406 197 випадків зараження COVID-19. Про це свідчать дані інтерактивної карти поширення коронавірусу від Центру системних досліджень при Університеті Джонса Хопкінса.

За добу: 190 414 осіб;

Померли: 950 520 осіб (5 633 за добу);

Одужали: 20 683 110 осіб (121 729 за добу).

Найбільшими епіцентрами поширення коронавірусної інфекції є:

США - 6 723 933 випадки;

Індія - 5 214 677 випадків;

Бразилія - 4 495 183 випадки;

Росія - 1 086 955 випадків;

Перу - 750 098 випадків;

Колумбія - 750 471 випадок;

Мексика - 688 954 випадки;

ПАР - 657 627 випадків;

Іспанія - 640 040 випадків;

Аргентина - 613 658 випадків;

Франція - 467 421 випадок;

Чилі - 442 827 випадків.

Україна знаходиться на 25 позиції антирейтингу між Ізраїлем і Канадою.

Відзначимо, що в Білорусі 75 230 випадків зараження, в Польщі - 77 328 випадків.

Вперше спалах коронавірусу у китайському місті Ухань був зафіксований 12 грудня. Вчені повідомили, що джерело захворювання знаходився на місцевому ринку морепродуктів. Першими про випадки захворювання за межами Китаю заявили влади Японії, Таїланду та Південної Кореї.

Джерело: Издательство «Зеркало недели» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zn.ua/ukr/WORLD/chislo-hvorih-na-koronavirus-u-sviti-dosyagaye-1-5-mln-sshayak-i-ranishe-v-liderah-karta-343909_.html

Запитання та завдання:

1. Чи вплине ситуація в поширенні коронавірусу на геополітичний рейтинг країн світу та чи можна вважати пандемію продовженням геополітики?
2. Визначить залежність між кількістю хворих та геополітичним становищем країни.
3. Проаналізуйте вплив епідемій на трансформації суспільства в історії, визначте можливі зміни, що чекають на людство після пандемії Covid-19

Кейс 2

Перший етап становлення українсько-російських відносин можна вважати програшним з позиції захисту геополітичних можливостей України. Успіхи в розбудові Збройних сил, формування мережі зовнішньополітичних представництв, змінилися масштабними втратами у відмові від ядерної зброї. Апелюючи до неможливості роз'єднання системи запуску та контролю польоту ракетноносіїв, Москва намагається зтягнути Україну до нових міждержавних військових союзів, фактично блокуючи тим самим можливість її самостійного розвитку. До даного процесу через побоювання неконтрольованого розповсюдження даного виду озброєння долучаються США та країни Західної Європи, які починають наполягати на відмові України від ядерної зброї, обсяючи у відповідь міжнародні гарантії її суверенності та територіальної цілісності. Перебування на території України третього за своєю могутністю ядерного потенціалу перетворювало її не просто на один з геополітичних центрів Європи, але й світу. При цьому не весь український політикум погоджувався на 100% позбутися цієї зброї. Так Л. Кучма висловлював думки ліквідації ракетноносіїв на рідкому паливі, через завершення терміну їх придатності, однак збереження ракетноносіїв на твердому паливі, які мали більший запас експлуатації. Однак тиск світових лідерів та можливість застосування проти України санкцій у разі відмови завершилися ліквідацією ядерної зброї та усіх її носіїв. Відмова від неї підіймала міжнародний авторитет України, демонструвала дружні наміри українського народу жити у мирі та спокої, проте мала й ряд негативних геополітичних наслідків: пониження рівня захищеності держави; важеля політичного тиску для відстоювання власних зовнішньополітичних інтересів; втрати чинника внутрішньополітичної і управлінської організованості, дієвості влади – оскільки зберігання такої зброї вимагало від неї ефективності дій та управління. Дана втрата порушувала геополітичний закон автаркії Рудольфа Челлена – збереження сили для боротьби за ресурси для життя держави та захисту територій.

Запитання та завдання:

1. Які геополітичні чинники вплинули на прийняття рішення Україною про відмову від ядерної зброї?
2. Проаналізуйте можливі альтернативні варіанти вирішення даного питання чи проведіть аналогії з подібними ситуаціями в історії.
3. Як виконуються гарантії безпеки надані Україні після відмови нею від ядерної зброї.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ГЕОПОЛІТИЧНА СТРУКТУРА СУЧАСНОГО СВІТУ

Тема 11. Місце України в європейській геополітиці Семінар запитань і відповідей

1. Розгорнуте обговорення у формі бесіди основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Геополітика і національна безпека в Західній Європі
2. Інтеграційні процеси в Західній Європі
3. Україна – Франція
4. Україна – Великобританія
5. Україна – Німеччина
6. Україна – Італія
7. Україна – Польща
8. Україна – Туреччина

2. *Індивідуальне тестування.*

Тема 12. Геополітичні процеси в Західній Європі **Семинар – розгорнута бесіда**

1. *Презентація рефератів доповідей.*
2. *Термінологічний диктант*
3. *Практичні завдання.*

Кейс 1

Утворення трансатлантичної «тріщини»

Слова, винесені в заголовок, належать французькому журналісту К.Деснуес. Йдеться про «тріщину» у моноліті західного світу, яка утворилася останніми роками й продовжує розширюватися. На нинішньому етапі поглиблюється переважно гуманітарний, передусім ідеологічний, розкол між США та ЄС при формальному збереженні відносин стратегічного і військового партнерства. Переконалий, що названі процеси є цілком закономірними. Вони є природним результатом відчутних змін у співвідношенні економічних потенціалів Європи і США, що сталися на початку нового століття, а також відповідною реакцією Європи на формування США політики одноосібної гегемонії, про що згадувалося вище.

Власне, такий перебіг подій і передбачався відомим американським вченим С.Хантингтоном. «Зусилля єдиної наддержави у напрямі створення монополярної системи, – наголошував він ще 1996 року в своїй монографії «Зіткнення цивілізацій», – стимулює зростаючі зусилля інших держав забезпечити рух до багатополарності. Потенційно великі регіональні держави дедалі більше самостверджуються просуванням власних інтересів, які нерідко конфліктують із інтересами США». Цікавим є те, що С.Хантингтон дає власне тлумачення цих процесів, розглядаючи їх як неодмінне (у перспективі) зіткнення цивілізацій. Привертає увагу й те, що з урахуванням зазначеного американський вчений не лише розмежовує західну цивілізацію на дві самостійні субцивілізації – американську та європейську, – а й наголошує на тому, що відносини між ними не можуть бути безконфліктними. В них домінує конкуренція, аналогічна тій, що існує між США та Японією. Але у відносинах США та Європи є певна відмінність. Ця конкуренція, на думку С.Хантингтона, не є «такою мірою політизованою та емоційно забарвленою». Це пов'язується з тим, що «протиріччя між американською та європейською культурами не такі драматичні, як між американською та японською».

Процеси, на яких наголошує американський учений, розширюють аргументи під час розгляду проблеми. Вони вказують не лише на суто економічні, а й цивілізаційні аспекти можливого дистанціювання європейських країн від США. Таке дистанціювання може відбуватися при формальному збереженні (на певний час) трансатлантичної солідарності та стратегічного партнерства. Водночас воно не виключає можливості й істотніших зрушень – посилення цивілізаційної автономії Європи. Україна має обов'язково враховувати таку можливість.

У даному разі йдеться не лише про загальнотеоретичні припущення. Відповідні процеси демонструє й реальна практика останніх років. Світ є свідком виникнення і загострення серйозних розбіжностей між США і Західною Європою у питаннях щодо ПРО, Кіотського протоколу, доцільності воєнної операції проти Іраку, вимоги імунітету для американських миротворців при розгляді злочинів у Міжнародному кримінальному суді ООН тощо. Не можуть не привертати уваги й різні акценти в оцінці трагічних подій в Москві, пов'язаних із виставою «Норд-Ост». У цих та інших діях виявляються контури досить значущого процесу: монолітний у минулому Захід дедалі більше починає розмежовуватися на США з одного боку і Західну Європу – з іншого. Йдеться, природно, не про протистояння, а про розбіжності інтересів та поглядів на низку питань, що позначилися в останнє десятиріччя в економічній та політичній сферах. Важливим є й те, що таке роздвоєння не є одностороннім. Воно не ініціюється лише з боку Сполучених Штатів або тільки з боку ЄС. Воно, з одного боку, є обоюстороннім, з іншого — дедалі більшою мірою висвітлює розбіжності світоглядного, а в окремих випадках – і ментального характеру.

Джерело: Издательство «Зеркало недели» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zn.ua/ukr/WORLD/chislo-hvorih-na-koronavirus-u-sviti-dosyagaye-1-5-mln-sshayak-i-ranishe-v-liderah-karta-343909_.html

Запитання та завдання:

1. Виділіть основні причини, що вказують на поступовий розрив відносин між США та країнами Європейського Союзу
2. Чому ми можемо стверджувати, що логіка постіндустріального розвитку більшою мірою відповідає базовим принципам європейської економіки, насамперед моделі не суто ринкової, а соціально-ринкової економіки, яка сформувалася і вдосконалюється на теренах Західної Європи

Тема 13. Російська Федерація в системі геополітичних координат Семінар – дискусія

1. Обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Світ після розпаду СРСР
2. Внутрішні фактори геополітичних змін в Росії
3. Геополітичні моделі Росії

2. Індивідуальне тестування.

Тема 14. Розвиток Українсько-російських відносин крізь призму геополітики Семінар запитань і відповідей

1. Термінологічний диктант

2. Практичні завдання.

Кейс 1

В Росії відправним моментом сучасних науково-теоретичних досліджень щодо феномену «гібридних війн» вважається доповідь начальника Генерального штабу Збройних сил Російської Федерації генерала Валерія Герасимова «Основні тенденції розвитку форм і способів застосування Збройних сил Російської Федерації, актуальні задачі воєнної науки по

їх вдосконаленню» на загальних зборах Академії воєнних наук РФ наприкінці січня 2013 року у Москві. Його доповідь — це узагальнені підсумки досить тривалої роботи воєнних аналітиків і спеціалістів (провідних експертів) ГШ ЗС РФ, які певний час працювали над концептуалізацією проблеми «гібридної війни» в сучасних умовах та вели пошук механізмів її вирішення.

Також у цій доповіді вказувалось на те, як мав би розгортатися сучасний військово-політичний конфлікт, які складові мали б в ньому задіюватись та на якому етапі. Крім того, в доповіді наголошувалось на зростанні ролі невоєнних методів тиску на противника, перш за все, через політичний (дипломатичний), економічний та гуманітарний елементи. Що стосується інформаційної складової, то вона визначалась як наскрізна діяльність на всіх етапах конфлікту: його зародження, супроводження та в постконфліктний період. Зверталась посилена увага і на «асиметричні заходи», до яких були віднесені: діяльність підрозділів спеціального призначення; підтримка внутрішньої опозиції та колабораціоністів, а також зростання цілеспрямованого інформаційного впливу на об'єкт нападу.

Зараз вже можна впевнено стверджувати, що багато з того, що оприлюднив у своїй доповіді начальник ГШ ЗС РФ генерал В. Герасимов, практично використовувалось при захопленні Росією Криму, а потім і на сході України. Тобто, на сьогодні можна констатувати, що проти України була розпочата і зараз ведеться повноцінна війна — «гібридна» по формі та «асиметрична» за змістом, як «логічне» продовження «гібридної політики» Росії по відношенню до України, що була розпочата з отриманням нею незалежності і продовжувалась увесь останній час з метою повернення її до сфери впливу Росії. І в таких війнах регулярні збройні сили використовуються тільки на завершальних етапах — за умов правильно спланованої кампанії, що і знайшло своє підтвердження в Криму, але зовсім не підтвердилося на Донбасі. Разом з тим, у цій доповіді прямого визначення поняття «гібридної політики» також не надавалось.

Джерело: Издательство «Зеркало недели» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zn.ua/ukr/foreign_economics/evropa_i_ssha_geopolitichne_supernitstvo.html

Запитання та завдання:

2. Дайте визначення суті терміну «Гібридна політика»? Проаналізуйте політику інших країн світу з цієї позиції.
2. В чому полягає основна суть «гібридної війни», які засоби протидії їй можна визначити?
3. Які геополітичні концепції світу торкаються теми «гібридної війни»? У чому головна відмінність даних теорій?

Тема 15. США в системі геополітичних відносин Семинар – розгорнута бесіда

1. Розгорнуте обговорення у формі бесіди основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Історія становлення міжнародних відносин США
2. Геостратегія для Євразії
3. Росія в геополітиці США
4. Американські інтереси в Середній Азії, Кавказі, Індії
5. Китай в геополітиці США
6. Японія в геополітиці США

2. Індивідуальне тестування.

Тема 16. Геополітика США в епоху двополярності, однополярності, багатополарності Семинар запитань і відповідей

1. Презентація доповідей з використанням мультимедійного візуального супроводження.
2. Практичні завдання.

Кейс 1

На цьому тижні Маск став безумовним триумфатором. Навіть незважаючи на деякі складнощі з реалізацією запуску Falcon Heavy (повернулися тільки два з трьох прискорювачів і орбіту Roadster довелося відкоригувати).

Маск супроводжував все це черговою порцією яскравих висловлювань. У своєму Twitter глава SpaceX буває не менш красномовним, ніж на прес-конференціях та у інтерв'ю.

Час ід часу він навіть "зливає" інформацію, яку сам же суворо забороняє розголошувати співробітникам своєї компанії.

А іноді його слова відкривають завісу над мотивами, що спонукають до дій цю дивовижну людину, яка безумовно увійде в історію XXI століття.

1. "Ми вже кіборги"

Маск той іще футуролог. Він не тільки прагне перевести людство на сонячну енергію і побудувати колонію на Марсі. Він ще і стурбований питанням етичності штучного інтелекту.

При цьому його погляди на майбутнє людства однозначно пов'язані зі штучним інтелектом. Або ми створимо віртуальний світ, або вже живемо в чийсь симуляції, вважає Маск.

Згадайте, якими примітивними були відеоігри 40 років тому, розмірковує Маск, схилившись до другого варіанту. І якими досконалими вони стали зараз. Уже сьогодні мільйони людей можуть одночасно перебувати всередині реалістичної тривимірної реальності.

А що буде за 10 тис. років з такими темпами технічного прогресу? Шанси на те, що ми не живемо в чийсь Матриці, близькі до нуля, впевнений Маск.

Власне, навіть якщо віртуальний світ ще не створено, то ми скоро створимо його, адже люди вже є кіборгами, переконаний він.

Нещодавно, виступаючи на конференції Code Conference в Лас-Вегасі, Маск заявив: "Ми вже – кіборги. У нас усіх є цифровий двійник, часткова онлайн-версія особистості в електронних листах і соцмережах. А доступ до комп'ютерів і мобільних додатків на смартфонах вже наділяє нас «суперсилою».

У майбутньому найкращим варіантом розвитку для людей Маск вважає імплантування "цифрового шару" поряд з корою головного мозку. Можливо, колонію на Марсі створюватимуть вже не зовсім люди...

2. "Ти не отримаєш Tesla!"

Щоб придбати Tesla Model X, недостатньо мати значну суму близько \$130 тис. Потрібно ще і спромогтися не розсердити Ілона Маска.

Американський бізнесмен Стюарт Елсоп переконався в цьому на власному прикладі, коли у вересні минулого року написав відкритий лист Маску з критикою з приводу істотної затримки з початком продажів кросовера Tesla Model X.

Маск показав всьому світу, що генії не сприймають критики.

Він розцінив лист Елсопа як особисту образу і скасував попереднє замовлення на Model X. Навіть незважаючи на те, що Елсоп вже вніс завдаток у розмірі \$5 тис.

Навіть більше, Маск особисто зателефонував Елсопу і сказав йому, що той не отримає нову Tesla.

А Елсоп, звісно ж, опублікував подробиці їхнього спілкування в інтернеті. Так світом пішов гуляти новий мем: "No Tesla for you!"

3. "У дитинстві я мріяв бути винахідником. Ви навіть не уявляєте собі, скільки всього, що вибухає, можна зібрати з підручних засобів. Дивно, що у мене залишилися цілими всі пальці на руках"

Маск вважає себе мрійником.

Його цитати про те, як він завжди хотів змінити світ, напевно, увійдуть до підручників. Але саме ця цитата найкраще характеризує Маска як людину, яка не зупиняється перед експериментами.

Того, що Маск встиг зробити за останні 15 років, стало б багатьом бізнесменам на кілька життів.

Але в душі він назавжди залишився хлопчиком, якому хочеться спробувати щось розібрати-зібрати-полагодити-підірвати.

4. "Я хотів би померти на Марсі. Але не в результаті невдалого приземлення"

Коли Маск вперше заявив про свою мрію надіслати людство на Марс, з нього кепкували.

Перші невдачі компанії SpaceX, яка все не могла посадити свої ракети, тільки зміцнювали критиків у думці, що Маск не знає, про що говорить.

Маск отказався продавати Tesla покупателю, котрий был недоволен задержками с анонсом новой модели

Маск відмовився продавати Tesla покупцеві, який був незадоволений затримками з анонсом нової моделі

Але потім з'явилися книга Енді Вейра Марсіанин і її екранізація режисера Рідлі Скотта.

Сьогодні в суспільній свідомості Марс став невід'ємною частиною майбутнього.

У червні 2016 року Маск сказав, що планує надіслати людей на Марс в 2024 році. Ця заява вже не була зустрінута ні критикою, ні глузуванням.

5. "Це просто безглуздо"

Одного разу Маска запитали, що він думає про водневі автомобілі, які розробляють деякі конкуренти Tesla.

Маск розсміявся у відповідь.

Це безглуздо, сказав він. Адже потрібно витратити енергію на те, щоб виробити водень, транспортувати його на заправки, заправити машину і розщепити, щоб отримати... енергію.

Це просто безглуздо, оскільки простіше відразу використовувати енергію, щоб змусити колеса крутитися.

Цікаво, що думають про таку логіку в керівництві Toyota й інших компаній, які витрачають мільярди доларів на створення авто на водні.

Джерело: Издательство «Зеркало недели» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/science/voskresnoje-chtivo/nedilnij-chtivo-5-najfejerichnishih-zajav-ilona-maski-145877.html>

Запитання та завдання:

1. Чи можемо ми говорити про вплив заяв І.Маска на вектор геополітики США, або навпаки?

2. Як заява І.Маска та інших відомих винахідників, бізнесменів впливають на розвиток світової політики? Яка роль ТНК в даному питанні?

Кейс 2.

Питання контролю транспортних шляхів є пріоритетним напрямом зовнішньої політики США. Це зумовлено потребою в забезпеченні країни сировиною, організації поставок продукції, обміну технологіями. Враховуючи той факт, що сучасна світова економіка більшою частиною зав'язана на Євразійському континенті, ідея відродження «Великого шовкового шляху» (ВШШ) посіла в планах США провідне місце. Даний проект має значні перспективи. Його реалізація дає змогу з'єднати найбільші ринки континенту Євразія та його фінансово-ресурсні центри. Торгівля між Європою та Азією має давню історію і весь час була джерелом отримання значних прибутків. Переміщення товарів сприяло стабільному розвитку країн Азії, обміну науковими знаннями, культурним контактам. Як наслідок такої співпраці ми знаємо великі держави: Візантія, Османська імперія. Проте розвиток мореплавства суттєво змінив ситуацію. Переміщення усіх торгових шляхів на море позбавив континентальні країни додаткового прибутку та привабливості, що призводило до їх поступового занепаду. В історії почався період морських імперій. До сьогодні морські перевезення залишаються домінуючими. На них припадає більша частина світового товаропотоку. Однак, останнім часом ситуація почала змінюватися. Причиною цього є потреба в сировинних ресурсах та розширення товарообміну.

Враховуючи низький рівень активності у розвитку світової економіки країн Центральної Азії, питання побудови нової транспортної артерії, яка дала б їм доступ до світових ринків, набуло значної ваги. Один з варіантів цього – відродження «Великого шовкового шляху». Перспективність даного проекту значна. За даними економістів, товаропотік між Європою та Азією перевищує \$2 трлн. на рік, а частка транспортних видатків становить \$200 млрд. Це суттєві кошти, отримати які були б раді багато країн. Окрім того, даний проект має значні політичні дивіденди. Він сприяє розвитку національних економік, перетворюючи ці території в зону стабільності, допомагає протистояти тероризму, допомагає формуванню рівних, демократичних відносин у світі.

Реалізація даної мети передбачала побудову нового міжнародного транспортного коридору Європа-Кавказ-Азія («ТРАСЕКА» – Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia). Ця ідея була вперше проголошена на конференції, яка пройшла у Брюсселі в травні 1993 р. У ній взяли участь міністри торгівлі і транспорту з восьми первинних країн, охоплених проектом ТРАСЕКА. На конференції було прийнято угоду впровадити програму Технічного Сприяння, що фінансувалася Європейським Союзом, для розвитку транспортного коридору за напрямком Захід-Схід з Європи, з перетином Чорного моря, через Кавказ і Каспійське море з виходом на Центральну Азію. Сам проект є Європейським, проте активно реалізується за підтримки США. Зацікавленість останньої полягає не лише в економічних, а й геополітичних дивідендах. Сильні країни, прагнучи взяти під контроль ці процеси, розробляють та впроваджують різні програми дій, складовою частиною яких є побудова нових транспортних коридорів.

На думку професора Фредеріка Стара, Директора Інституту Центральної Азії і Кавказу при університеті Джона Хопкінса: «Основна мета цього проекту полягає в сприянні трансформації Афганістану і всього регіону, ядром якого він є, в зону забезпечених, з точки зору безпеки, суверенних держав, що розділяють принципи життєздатної ринкової економіки, секулярних і відносно відкритих систем правління, що поважають громадянські права і підтримують позитивні стосунки із США». У своїй статті «Партнерство «Великої Центральної Азії» для Афганістану і його сусідів», він виклав геопросторову доктрину Великої Центральної Азії та роль реалізації ідеї відродження «Великого шовкового шляху» в цьому.

Зацікавленість США у реалізації власного проекту полягає в тому, що головні фінансові, товарні і інформаційні потоки в XXI ст. будуть зосереджені в трикутнику США-Європа-Азія. У зв'язку з цим найважливішим завданням для країн-учасниць ТРАСЕКА є реалізація геополітичних і економічних можливостей через розвиток транспортно-комунікаційних мереж. Українською є й інша обставина: транспортні мережі ТРАСЕКА проходять по територіях країн, багатих корисними копалинами і запасами енергоресурсів, перспективними в плані їх освоєння. Інакше кажучи, ВШШ має два компоненти: Транспортний (ТРАСЕКА і Гвадар-Кушка) і енергетичний (NABUCCO і ТАПИ). Зважаючи на вигідність даного плану, влітку 1998-го року дванадцять країн Кавказу, Чорного моря і Середньої Азії, за підтримки США, досягли угоди щодо створення залізничного, морського, повітряного і автомобільного транспортного коридору з Китаю і Монголії в Європу, в обхід Росії.

Безпосередня реалізація цих планів припадає на початок XXI ст. Роль США у цьому продовжує лишатися головною. Однак тактика змінюється від побудови глобальної транспортної мережі до реалізації в першу чергу регіональних проектів. Створення локальних транспортних коридорів стає основним напрямом роботи. Так під час війни в Афганістані у 2009 р. США створили «Північну розподільну систему». Фактично вона являла собою частину транспортного коридору ВШШ і складалася з мережі комерційних повітряних, наземних та морських маршрутів, якими доставлялися безпечні вантажі армії США та НАТО. Зрозуміло, що після остаточного виводу військ система втратить своє пряме призначення, проте вона може бути демілітаризована та задіяна в торговельних цілях. В історії багато прикладів такого використання надбань війни. При цьому США виступають міжнародними гарантами надання безпеки функціонування цих транспортних коридорів. З цього приводу Р. Блейк (заступник держсекретаря США по країнах Південної та Середньої Азії.) у 2012 р. заявив: «США залишаються прихильниками надання підтримки Середній Азії в забезпеченні безпеки цих маршрутів, щоб гарантувати успіх економік країн, через які проходять ці маршрути».

Джерело: Романуха О.М. Політика США у питаннях контролю транспортних коридорів // Європейські історичні студії: науковий журнал. № 4. К., 2016. С. 249-261.

Запитання та завдання:

1. Простежте історично розвиток державотворчих процесів вздовж Великого шовкового шляху.
2. В чому полягає важливість контролю транспортного коридору між Китаєм та Європою? Які політичні переваги це має?

Тема 17. Геополітика Азійсько-тихоокеанського регіону Семинар запитань і відповідей

1. Обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Сучасний геополітичний стан Азійсько-тихоокеанського регіону
2. Характеристика факторів геополітичного впливу
3. Закономірності геополітичної ситуації Азійсько-тихоокеанського регіону
4. Перспективи розвитку Азійсько-тихоокеанського регіону

2. Індивідуальне тестування.

Тема 18. Проблемні питання геополітики Азійсько-тихоокеанського регіону

Семинар – розгорнута бесіда

1. *Індивідуальне тестування.*
2. *Практичні завдання.*

Кейс 1

Основні проблемні геополітичні ситуації

До основних геополітичних проблем Китаю належать:

1. Проблема Тайваню. Тайвань, що знаходиться поблизу південно-східного узбережжя континентальної частини Китаю, є найбільшим островом Китаю, здавна належав цій країні. Нині це самопроголошена країна, що перебуває в дипломатичній ізоляції від світової спільноти, його визнають близько 30 країн (невеликі держави Карибського басейну, Південної Америки, Африки). Виникнення тайванського питання є наслідком громадянської війни в Китаї. Після захоплення влади Китаї комуністами в 1949 р. скинуті гомінданівські лідери емігрували на Тайвань та утворили там уряд, який представляв Китай в ООН аж до 1971 р., коли Китай одержав офіційне визнання, і Тайвань вийшов із складу ООН. І нині Китай вважає Тайвань своєю невід'ємною частиною і виступає за «мирне об'єднання», проте Тайвань продовжує називати себе «Китайською Республікою». Ситуація ускладнюється тим, що незважаючи на визнання США влади Китаю над Тайванем (1972 р., 1978 р., 1982 р.), на острові розквартирований 7-й флот США з 1950 р. і підписаний договір про спільну оборону 1954 р. Крім того, продовжується продаж Тайваню американської зброї.

2. Проблема територіальної цілісності Китаю. Ця проблема проявляється у 2-х аспектах – сепаратистських та екстремістських настроях в Сіньцзян-Уйгурському та Тибетському автономних районах КНР.

Сіньцзян-Уйгурський автономний район (СУАР) – автономний район на північному заході КНР. Це найбільший район Китаю, його площа становить приблизно 1/6 території країни. Ще в середині ХХ століття переважно більшість жителів становили мусульмани-тюрки, переважно уйгури, а також казахи, монголи, киргизи і таджики. В 1955 р. було офіційно оголошено про створення Сіньцзян-Уйгурського автономного району у складі Китайської Народної Республіки.

Починаючи з 1950-х рр. пекінський уряд проводив політику посиленої «ханізації» віддаленої провінції, тобто переселення туди представників титульної нації. Виникла вона задовго до приходу до влади Мао Цзедуна, її практикували ще імператори з династії Мін (1368 – 1644).

В період так званої «культурної революції» в кінці 1960-х рр., національна автономія фактично перетворилася на фікцію. Посилена колонізація Сіньцзяна китайським населенням, переселення уйгурів, казахів, дунган, монголів і інших некитайських народностей Сіньцзяна в його пустинні посушливі райони, що супроводжувалося утиском прав корінного некитайського населення, викликали різку незадоволеність народів Сіньцзяна і загострення національних суперечностей.

Китайська влада постійно відчуває неспокій з приводу місцевого сепаратизму. У Сіньцзян-Уйгурському автономному районі Китаю діє угруповання "Східний Туркестан", яка виступає за створення мусульманської держави на території низки країн. Китайські власті вважають її терористичною організацією, що спирається на підтримку іноземних терористичних організацій.

Тибетський автономний район розташований на південному заході Китаю. Тибет був незалежною державою з 5 століття. Під номінальне правління Китаю перейшов близько 1700 р. Незалежність Тибету була отримана після революції 1912. Китай відновив своє правління в 1950 р., коли історичний правитель і релігійний лідер Далай-лама був вигнаний з країни, а

монахи, що складають 25% населення, зі своїх монастирів. За версією Заходу, Китай окупував територію Тибету у 1950 р., а за версією Китаю – КНР лише відновила свій суверенітет, грубо порушений в ході Британсько-Китайської війни 1903-1904 рр. Між 1951-59 рр. китайська Народна армія контролювала Тибет, хоча Далай-лама повернувся як номінальний духовний лідер і тимчасовий глава держави.

В 1959 р. тибетське повстання почалося в прилягаючих до Лхаси районах, його підтримав Тибетський місцевий уряд. Повстання було придушене армією, Далай-лама і 9 тис. чоловік виїхали в Індію. Китайці розпустили місцевий уряд, заборонили ведення спільного господарства, стали придушувати ламаїзм.

У 1965 р. Тибет став автономним районом Китаю, однак продовжуються виступи проти китайського правління, економіка занепадає.

Нові сутички між тибетським населенням та китайськими властями почалися 10 березня 2008. У ході бойових дій загони китайської армії залишили вбитими близько 100 людей, переважно - тибетців. Більшість провідних країн світу засудили жорстокість пекінської влади стосовно своїх "окупованих територій" напередодні проведення чергових Олімпійських ігор у Пекіні (літо 2008).

3. Територіальні претензії Китаю. Китай має територіальні претензії майже до всіх своїх сусідів. Серед них слід назвати:

- острів Сенкаку в Східно-Китайському морі оспарюється КНР і Японією, але контролюються японським ВМФ. Поблизу них виявлені запаси нафти;

- архіпелаг Спратлі в Південно-Китайському морі оспарюється відразу 6-ма країнами: В'єтнамом, КНР, Тайванем, Малайзією, Філіппінами і Брунеєм. Боротьба за ці острови багаторазово приводила до озброєних конфліктів. Зокрема, в 1974 р. відбулося морська битва між ВМФ Китаю і Південного В'єтнаму;

- КНР хоче повернути у Росії приблизно 1 мільйон кв. км. земель, куди входять Приморський Край, Забайкалля, велика частина Східного Сибіру;

- однією з найважливіших проблем у відносинах між КНР і Індією протягом останніх п'ятдесяти років залишається територіально - прикордонна суперечка навколо Тибету. В 1959 р. відбувся перший, що отримав широкий розголос, китайсько-індійський збройний інцидент. Після цього КНР пред'явила Індії значні територіальні претензії;

- Парасельські острови в Південно - Китайському морі є предметом суперечки між Китаєм і В'єтнамом. Китай захопив острови в 1974 р., в даний час там розташовується військово-повітряна база, побудована Китаєм.

Джерело: Сайт Географ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.geograf.com.ua/library/geoinfocentre/23-countries-styding-tourism/289-geopolitychna-sytuatsiya-kytau>

Запитання та завдання:

1. Проаналізуйте основні геополітичні проблеми Китаю та зазначте можливі шляхи їх вирішення.
2. Спрогнозуйте рівень загроз, що формують основні геополітичні проблеми Китаю та сценарій їх подальшого розвитку. Як це змінить геополітичну ситуацію у світі?

Тема 19. Геополітика Китаю Семінар запитань і відповідей

1. Обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Еволюція геополітичної доктрини КНР

2. Економіка Китаю, як фактор геополітичного впливу
3. Вплив Китаю на міжнародну політику в регіоні та світі

2. Індивідуальне тестування.

Тема 20. Проблеми та перспективи розвитку країн Латинської Америки **Семінар – дискусія**

1. Презентація рефератів доповідей.

1. Африканський тероризм – як прояв геополітичної боротьби
2. ПАР – як символ геополітичного успіху ХХ ст.
3. Націоналізм, як фактор політичної кризи африканських держав
4. Геополітичні концепції Африканського континенту
5. Транзитні, економічні, ресурсні потенціали Африки
6. Геополітичні проблеми країн Латинської Америки
7. Поширення на Латинську Америку геополітичного впливу країн Європи та Північної Америки

2. Індивідуальне тестування.

3. Понятійний диктант.

Тема 21. Геополітика країн Африки та Латинської Америки **Семінар запитань і відповідей**

1. Фронтальне та індивідуальне опитування за основними положеннями теми та питаннями самостійного вивчення:

1. Геополітика Південних регіонів. Африка
2. Геополітика країн Латинської Америки

2. Індивідуальне тестування.

3. Понятійний диктант.

ЧАСТИНА 3.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Тема 1.1 Геополітика як наукова категорія

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекції та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Об'єкт і предмет геополітики
2. Місце геополітики в системі наук
3. Геополітична епоха
4. Закони геополітики
5. Категорії геополітики
6. Методи геополітики
7. Функції геополітики

3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Науковець, що ввів до наукового обігу термін геополітика

- A. Челлен Р.
- B. Маркс К.
- C. Вайт Л.
- D. Черчель У.

2. Наука про багатогранну політику держав та інших суб'єктів, спрямована на вивчення можливостей активного використання даностей геопростору в інтересах військово-політичної, культурно-інформаційної, економічної та екологічної безпеки в межах відповідних полів взаємодії

- A. геополітика
- B. кліодинаміка
- C. геостратегія
- D. глобалістика

3. Суб'єкт геополітики

- A. політика
- B. держава
- C. географія
- D. економіка

4. Держави, що мають спроможність і національну волю застосовувати силу чи вплив поза своїми кордонами для того, щоб змінити наявний геополітичний стан справ

- A. об'єкт геополітики
- B. геостратегічні гравці
- C. суб'єкт геополітики
- D. геопросторові гравці

5. Сукупність стратегічних уявлень, які формує уряд

- A. геополітичний код
- B. геополітичний план
- C. геополітичний маневр
- D. геополітичний крок

6. Основоположник цивілізаційного підходу до історичного процесу

- A. Данилевський Н.
- B. Оссокольський О.
- C. Вернадський І.
- D. Королев Б.

7. Вченого, на думку якого в ХХІ ст. основним джерелом конфліктів будуть не економіка чи ідеологія, а цивілізаційні відмінності

- A. Хантінгтон С.
- B. Данилевський Н.
- C. Вернадський І.
- D. Уайт Л.

8. Джерело формування геополітики згідно вчення Я. Макіавеллі

- A. економіка
- B. військова стратегія
- C. технічний прогрес
- D. відкриття нового світу

9. Вчений, що виділив особливу сферу між 30-ю і 40-ю паралелями – «зону конфлікту», в якій, на його думку, неминуче, незалежно від волі конкретних політиків, стикаються інтереси «морських імперій» які контролюють океанські простори, і «сухопутних держав», що спираються на континентальне ядро Євразії

- A. Сміт А.
- B. Мехен А.
- C. Байєр А.
- D. Маккузі Ф.

10. Функція геополітики, що проявляється насамперед у зборі та аналізі емпіричної інформації, вироблення конкретних управлінських рішень та рекомендацій

- A. емпірична
- B. управлінська
- C. стратегічна
- D. наукова

- 4. Підготуйтеся до письмового опитування
- 5. Підготуйте доповідь та її презентацію

Список рекомендованої літератури

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.

2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
5. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
6. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип.3. Ужгород:Зак.ДУ, 2010. 378 с.
7. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт,2016. 273 с.
8. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
9. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
10. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
11. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
12. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
13. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
14. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.
15. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
16. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
17. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
18. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>
19. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
20. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 1.2 Течій геополітики

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Класичний період розвитку геополітики
2. Поширення геополітичних ідей в ХХ ст.
3. Домінуючі напрямки геополітики класичного періоду
4. Вклад Дж. Дуэ у розвиток геополітики

3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Автор концепції «морських держав»

- A. Мехен А.
- B. Бланш В.
- C. Макиндре Г.
- D. Челлену Р.

2. Автор тези: «Держава - живий організм»

- A. Челлену Р.
- B. Ратцелю В.
- C. Вайту Л.
- D. Данилевському М.

3. Автор тези: «Для держави самим вигідним географічним положенням є серединне, центральне положення»

- A. Макиндре Г.
- B. Челлену Р.
- C. Ратцелю В.
- D. Данилевському М.

4. За створення буферної зони між Росією і Німеччиною виступав

- A. Макиндре Г.
- B. Челлену Р.
- C. Ратцелю В.
- D. Данилевському М.

4. *Підготуйтеся до письмового опитування*

5. *Підготуйте доповідь та її презентацію*

Список рекомендованої літератури

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літе-

- ратури, 2012. 416 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
  5. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
  6. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
  7. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
  8. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип.3. Ужгород:Зак.ДУ, 2010. 378 с.
  9. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
  10. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
  11. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
  12. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
  13. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
  14. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.

Тема 1.3 Школи геополітики

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Німецька школа геополітики
2. Японська школа геополітики
3. Італійська школа геополітики
4. Британська і американська школи геополітики

3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Автор концепції «посіблізма»

- A. Мехен А.
- B. Бланш В.
- C. Макиндре Г.
- D. Челлену Р.

2. Автор концепції «Rimland»

- A. Спайкмен М.
- B. Мехен А.
- C. Бланш В.
- D. Макиндре Г.

3. Автор теорії «континентального блоку»

- A. Хаусхофер К.
- B. Спайкмен М.
- C. Мехен А.
- D. Бланш В.

4. Контроль і задушення берегових територій Афро-азіатських, арабських країн, Індії та Китаю, можна зробити тільки спираючись на силу

- A. блокади
- B. вторгнення
- C. анаконди
- D. глобалізації

5. Німецька геополітика розвивалась в двох напрямках

- A. націоналістичний, інтернаціоналістський
- B. еволюційний, революційний
- C. територіальний, просторовий
- D. економічний, глобалістичний
- E. наукова

4. Підготуйтеся до письмового опитування

5. Підготуйте доповідь та її презентацію

Список рекомендованої літератури

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
5. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
6. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
7. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
8. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип.3. Ужгород:Зак.ДУ, 2010. 378 с.

9. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
10. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
11. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
12. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
13. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
14. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.

Тема 1.4 Геополітичні концепції

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
  1. Геополітичні концепції Європи
  2. Геополітичні концепції Америки
  3. Геополітичні концепції Сходу та Азії
3. *Підготуйтеся до письмового опитування та розв'язання кейсів*

Список рекомендованої літератури

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
5. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
6. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
7. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
8. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип.3. Ужгород:Зак.ДУ, 2010. 378 с.
9. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.

10. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
11. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
12. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
13. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
14. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.

Тема 1.5 Сучасні геополітичні школи Америки

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Реалістична і ідеалістична традиції в геополітиці
2. Счасні підходи до вирішення світової безпеки на основі інтеграції держав
3. Роль соціал-дарвінізм в появі геополітики
4. Теорія хартленда Х. Маккіндера
5. Геополітичні коди (кодексів) держав

3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Автор фрази: «Єдність Європи була мрією небагатьох»

- A. Аденауер К.
- B. Черчіль У.
- C. Рузвельд Ф.
- D. Сталін І.

2. Конвергенція (від лат *conveigete*) - наближення (сходиться) двох протилежних ідеологічних сторін в щось єдине і встановлення Світового Уряду на прикладі Заходу і Сходу отримало назву

- A. Атлантизм
- B. Мондіалізму
- C. Прикладна геополітика
- D. Американізм

3. Автор концепції «неоатлантизму»

- A. Хантінгтон С.
- B. Коенн С.
- C. Кіссінджер Г.
- D. Шмідт Г.

4. Ідеолог теорії «нового світового порядку»

- A. Бжезінській З.
- B. Хантінгтон С.
- C. Коенн С.
- D. Кіссінджер Г.

5. Автор передрікання Росії не ролі збирача людства в братському всеєдинсті, а батьківщини Антихриста (в геополітиці)

- A. Леонт'єв К.
- B. Достоевський Ф.
- C. Федотов Г.
- D. Конт О.

- 4. Підготуйтеся до письмового опитування
- 5. Підготуйте доповідь та її презентацію

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
5. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
6. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
7. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
8. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
9. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
10. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
11. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
12. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
13. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
14. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>
15. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>

16. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.gumer.info>

Тема 1.6 Стратегія непрямих дій як інструмент геополітичного протиборства

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Гібридна війна та політика ХХІ ст.
2. Роль глобалізації в посиленні стратегії непрямих дій
3. Вплив геоекономіки на сучасну геополітику
4. Інформаційні технології, як геополітичний інструмент непрямой дії

3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Американський соціолог російського походження, автор «Теорії конвергенції»

- A. Сорокін П.
- B. Бжезінській З.
- C. Федотов Г.
- D. Кант О.

2. Автора книги «Глобальний человек» де малюється суспільство в якому прагнуть переплавити безліч народів, націй і культур в єдине суспільство

- A. Зінов'єв А.
- B. Бжезінській З.
- C. Хантінгтон С.
- D. Коенн С.

3. Країна в якій після Другої світової війни геополітика набула цікавих форм розвитку та поворотів

- A. Франція
- B. Німеччина
- C. Англія
- D. Італія

4. Автор роботи «Протестантська етика і дух капіталізму»

- A. Вебер М.
- B. Федоров І.
- C. Фіюль Ш.
- D. Гутенберг Й.

5. Течія в геополітики, що підкреслювала зв'язок своїх ідей з концепціями довоєнних німецьких геополітиків-континенталістів

- A. рух зелених
- B. нові права
- C. новий інтернаціонал
- D. опозиційний рух

3. Підготуйтеся до письмового опитування

4. Підготуйте доповідь та її презентацію

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової ліге- ратури, 2012. 416 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
5. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
6. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
7. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
8. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
9. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
10. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
11. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
12. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
13. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
14. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>
15. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
16. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 1.7 Сучасні геополітичні школи Європи та Сходу

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*
2. *Самостійно опрацюйте питання*
  1. Концепція Середньої Європи
  2. Кіотська геополітична школа
  3. Теорія японського «свразійства» Коноє Фумігоро
  4. Принципи і схеми геополітичного районування світу С. Коена
  5. Ідеї Й. Галтуїга про геополітичну розстановку сил після закінчення «холодної війни»
3. *Підготуйтеся до письмового опитування*
4. *Підготуйте доповідь та її презентацію*

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
5. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
6. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
7. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
8. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
9. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
10. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
11. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
12. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
13. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
14. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>

15. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
16. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 1.8 Місце України в сучасному світі

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекції та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*
2. *Підготуйте доповідь та її презентацію*

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
5. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
6. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
7. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
8. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
9. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
10. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
11. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
12. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
13. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
14. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>
15. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
16. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 1.9 Україна в системі сучасних геополітичних координат

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Джерела формування геополітики України
2. Українські ідеологи геополітики
3. Зовнішньополітична стратегія України
4. Проблеми сучасної зовнішньої політики України
5. Історія становлення зовнішньої політики України
6. Зовнішньополітичні партнери України

3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Чинник, що не вплинув на формування української політичної думки щодо її геополітичного становища, європейської ідеї та зовнішньополітичних орієнтирів

- A. розташування етнічної території України впродовж віків між країнами сусідами, що позначилося на менталітеті населення різних регіонів України, науково-політичних підходах до розв'язання проблеми суверенітету
- B. переважання думки про те, що саме Україна є спадкоємицею Київської Русі й колискою східної слов'янщини, має історичні пріоритети і першість у творенні державності
- C. пошуки шляхів налагодження добросусідських відносин з державами
- D. залежність сусідніх держав від України

2. Науковець, що на початку 20-х років ХХ ст. визначив суть геополітичних проблем України

- A. Старосольський В.
- B. Бжезінський З.
- C. Гоббант В.
- D. Шелест Ф.

3. Політична течія, що займалась формуванням ідеї слов'янської геополітичної орієнтації

- A. Кирило-мефодіївці
- B. Громадівці
- C. Народники
- D. Слов'янофіли

4. Геополітична орієнтація, що стоїть найближче до слов'янської

- A. Чорноморсько-балканська
- B. Балканська
- C. Кавказько-Каспійська
- D. Європейська

5. Відомий український геополітик

- A. Грушевський М.
- B. Липа Ю.
- C. Дорошенко І.
- D. Винниченко В.

- 4. Підготуйтеся до письмового опитування
- 5. Підготуйте доповідь та її презентацію

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
5. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
6. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
7. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
8. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
9. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
10. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
11. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
12. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
13. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
14. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>
15. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
16. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 1.10 Геополітичні виміри історії України

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Прихильник західноєвропейського вектору української геополітики

- A. Драгоманов М.
- B. Махно Н.
- C. Винниченко В.
- D. Шелест І.

2. Намагання утвердити думку про переорієнтацію України на Захід було характерним для політичних поглядів...

- A. Донцова Д.
- B. Драгоманов М.
- C. Махно Н.
- D. Винниченко В.

3. Вчений, що намагався розв'язати проблему геополітичної концепції «рівноваги» між Сходом і Заходом

- A. Грушевський М.
- B. Донцова Д.
- C. Драгоманов М.
- D. Махно Н.

4. Автор ідеї однакового відмежування України і від Польщі, і від Росії, віддаючи перевагу аристократії

- A. Липинський В.
- B. Грушевський М.
- C. Донцов Д.
- D. Драгоманов М.

5. Вступ України до Ради Європи

- A. 1991 р.
- B. 1995 р.
- C. 2001 р.
- D. 2004 р.

3. *Підготуйтеся до письмового опитування*

4. *Підготуйте доповідь та її презентацію*

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.

4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
5. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
6. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
7. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
8. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
9. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
10. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
11. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
12. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
13. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
14. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>
15. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
16. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ГЕОПОЛІТИЧНА СТРУКТУРА СУЧАСНОГО СВІТУ

Тема 2.1 Місце України в європейській геополітиці

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
  1. Геополітична карта Західної Європи
  2. Геополітичні взаємини України та Німеччини
  3. Геополітичні взаємини України та Франції
  4. Головний вектор британської зовнішньої політики
  5. Геополітичні взаємини України та Польщі
  6. Механізми геополітичних стосунків України з країнами Прибалтики
  7. Геополітичні інтереси України у Європі

3. Розв'яжіть тестові завдання

1. Договір, що був першим великим кроком в тісній економічній і політичній інтеграції більшості країн Західної Європи

- A. Маастрихтський
- B. Лісабонський
- C. Віденський
- D. Брюсельський

2. Період переродження капіталістичного світу в стійку систему трьох сил: перша - США; друга - Західна Європа; третя – Японія

- A. 60-х
- B. 70-х
- C. 80-х
- D. 90-х

3. Причина зняття з порядку денного питання про інтенсивну інтеграцію Європи

- A. економічна кризи
- B. розпад СРСР
- C. технічний прогрес
- D. глобалізація

4. Країни, що виступають Локомотивом об'єднання сучасної Європи

- A. Німеччина, Франція
- B. Англія, Німеччина
- C. Англія, Франція
- D. Італія, Франція

5. Рік встановлення дипломатичних відносини Україна, Франції

- A. 1991 р.
- B. 1992 р.
- C. 1993 р.
- D. 1996 р.

6. Саміт, що поклав початок зближенню України і Франції

- A. Мадридського саміту
- B. Брюсельського саміту
- C. Філадельфійського саміту
- D. Габсбурзького саміту

7. Перший офіційний візит лідера Франції до України

- A. 1996 р.
- B. 1998 р.
- C. 2000 р.
- D. 2004 р.

8. Німеччина визнала незалежність України у

- A. 1991 р.
- B. 1992 р.
- C. 1993 р.
- D. 1994 р.

9. Провідне місце в зовнішньоторговельному обороті України належить

- A. Німеччині
- B. Франції
- C. Англії
- D. Польщі

10. Серед головних перешкод, які стримують надходження німецького та загалом іноземного приватного капіталу до України, залишаються...

- A. нестабільна законодавча база
- B. економічна криза
- C. війна на Сході
- D. низький рівень технічного розвитку України

4. Підготуйтеся до письмового опитування

5. Підготуйте доповідь та її презентацію

Рекомендована література:

1. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
2. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
3. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
5. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип.3. Ужгород:Зак.ДУ, 2010. 378 с.
6. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт,2016. 273 с.
7. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
8. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
9. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.

10. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
11. Сайт паціональної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
12. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
13. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>
14. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
15. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 2.2 Геополітичні процеси в Західній Європі

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*
2. *Підготуйтеся до письмового опитування*
3. *Підготуйте доповідь та її презентацію*

Рекомендована література:

1. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
2. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. Посібник. Тернопіль: Богдан, 2010. 344 с.
3. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
5. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип.3. Ужгород:Зак.ДУ, 2010. 378 с.
6. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
7. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
8. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
9. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.

10. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
11. Сайт паціональної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
12. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
13. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>
14. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
15. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 2.3 Російська Федерація в системі геополітичних координат

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекції та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Етапи розвитку геополітичних ідей Російської Федерації
2. Зміст ідеології «Москва - Третій Рим»
3. Геополітичні погляди західників і слов'янофілів у ХІХ ст.
4. Ідеологія панславізму
5. Геополітичні ідею в творчості В.П. Семенова-Тян-Шанського
6. Геополітичні погляди євразійства
7. Геополітичні погляди О. Г. Дугіна
8. Теорія етногенезу Л. М. Гумільова

3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Автор фрази «Сибір – це малозаселена колонія»

- A. Яковенко І.
- B. Данилевський М.
- C. Шостаков В.
- D. Донцов М.

2. Автор ідеї імперського відродження Росії

- A. Дугін О.
- B. Донцов М.
- C. Яковенко І.
- D. Данилевський М.

3. Оптимальним варіант розвитку для Росії

- A. авторитарний
- B. федеративний
- C. зростання
- D. унітарний

4. Інтеграційний вектор сучасної Росії спрямований у бік

- A. ЄС
- B. ООН
- C. СНД
- D. НАТО

5. Ефективним засобом тиску на Росію вважається

- A. геоекономічний тиск
- B. геополітичний тиск
- C. геовійськовий тиск
- D. геотехнологічний тиск

6. Причина геополітичного конфлікту України та Росії

- A. Крим
- B. євроінтеграція
- C. російська діаспора
- D. культурна близькість

7. Організація, що своєю економічною діяльністю шкодить російським геополітичним інтересам

- A. ГУАМ
- B. СНД
- C. ООН
- D. ВАЛС

8. Регіон де Росія зазнала найбільших геополітичних втрат

- A. Центрально-східна Європа
- B. Кавказ
- C. Центральна Азія
- D. Близький Схід

9. Основною проблемою російсько-китайських відносин є

- A. територія
- B. армія
- C. наука
- D. людський ресурс

10. Автор думки про те, що для Росії більше не існує небезпечного повороту подій, окрім виникнення якоїсь подоби осі «Пекін-Астана»

- A. Ільїн В.
- B. Дугін О.
- C. Донцов Д.

Д. Яковенко І.

4. Підготуйтеся до письмового опитування
5. Підготуйте доповідь та її презентацію

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
5. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
6. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
7. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
8. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
9. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
10. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
11. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
12. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
13. Ігнатєва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
14. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.
15. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
16. Сайт паціональної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
17. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
18. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
19. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 2.4 Російська Федерація в системі геополітичних координат

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*
2. *Підготуйтеся до письмового опитування*
3. *Підготуйте доповідь та її презентацію*

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
5. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
6. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
7. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
8. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
9. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
10. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
11. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
12. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
13. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
14. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.
15. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
16. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
17. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
18. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>

19. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.gumer.info>

Тема 2.5 США в системі геополітичних відносин

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Трансформація зовнішньої політики США в XIX - XXI ст.
2. Суть американської новітньої геополітики
3. Особливості взаємовідносин США і НАТО
4. Геополітична роль країн Східної Європи в ізоляції Росії
5. Цілі США відносно сучасної Росії

3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Рік здобуття США незалежності від Англії

- A. 1783 р.
- B. 1775 р.
- C. 1845 р.
- D. 1914 р.

2. Період до якого лідери США формулювали принцип, що зв'язує зростання могутності і добробуту країни з процесом експансії, з розширенням території

- A. до 20 –х років XX ст.
- B. до 40-х років XIX ст.
- C. до 60-х років XIX ст.
- D. до 50 років XX ст.

3. Автор висловлювання: «Хто висловився, що Ослаблення потужності і втрата віри в майбутнє нації перетворили США в таку ж (звичайну) країну, як і всі інші країни»

- A. Белл Д.
- B. Дугін О.
- C. Донцов Д.
- D. Уайт Л.

4. Вчений, що зміг розв'язати «комплекс неповноцінності» американської нації

- A. Рейгану Р.
- B. Бушу Д.
- C. Клінтону Б.
- D. Обамі Б.

5. Автор думки, що загальна розстановка сил у світовій політиці, залежить від розподілу сукупного обсягу світового виробництва і обсягу світових військових витрат

- A. Кеннеді П.
- B. Рейгану Р.
- C. Бушу Д.
- D. Клінтону Б.

6. Автор думки, що США спочатку повинні закріпити в Євразії геополітичний плюралізм

- A. Бжезинський З.
- B. Кеннеді П.
- C. Рейгану Р.
- D. Бушу Д.

7. Роль України в світовій геополітиці згідно З. Бжезинського

- A. розколоти Росію
- B. привести Росію до Європи
- C. створити новий блок на противагу Росії
- D. захистити Європу від Росії

8. Країна, що має допомогти США в реалізації планів «децентралізації» Росії

- A. Україна
- B. Китай
- C. Грузія
- D. Європа

9. У вирішенні яких проблем США має спиратися на допомогу Китаю

- A. глобальні
- B. регіональні
- C. економічні
- D. військові

4. Підготуйтеся до письмового опитування

5. Підготуйте доповідь та її презентацію

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
5. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
6. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.

7. Геополітика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
8. Исаев Б. Геополітика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
9. Устинова Н.В. Геополітика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
10. Василенко И.А. Геополітика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
11. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
12. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
13. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
14. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.
15. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
16. Сайт паціональної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
17. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
18. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
19. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 2.6 Геополітика США в епоху двополярності, однополярності, багатополярності

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*
2. *Підготуйтеся до письмового опитування*
3. *Підготуйте доповідь та її презентацію*

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополітика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополітика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.

5. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
6. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
7. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
8. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
9. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
10. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
11. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
12. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
13. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
14. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.
15. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
16. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
17. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
18. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
19. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 2.7. Геополітика Азійсько-тихоокеанського регіону

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
  1. Особливості сучасних російсько-японських відносин
  2. Перспективи стратегічного партнерства Японії та України
3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Регіональним варіантом глобальної багатополлярності називають відносини в...
  - A. Азійсько-тихоокеанському регіоні
  - B. Європейському регіоні
  - C. Африканському регіоні
  - D. Американському регіоні

2. Регіон, що виробляє більше ніж 1/3 світового ВВП
  - A. Азійсько-тихоокеанському регіоні
  - B. Європейському регіоні
  - C. Африканському регіоні
  - D. Американському регіоні

3. Серцем АТР вважають
  - A. Японія
  - B. Китай
  - C. Корея
  - D. Тайвань

4. Дестабілізуючий фактор ситуації в АТР
  - A. нерівномірний розподіл запасів енергоносіїв
  - B. доступ до моря
  - C. фінансові претензії
  - D. військові претензії

5. В китайській геополітичній конструкції діалектично взаємодіють сталий центр (Китай) і мінлива, неконструктивна та ...
  - A. варварська периферія
  - B. промислова складова
  - C. морські простори
  - D. ландшафтні особливості

4. *Підготуйтеся до письмового опитування*
5. *Підготуйте доповідь та її презентацію*

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.

5. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
6. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
7. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
8. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
9. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
10. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
11. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
12. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
13. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
14. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.
15. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
16. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
17. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
18. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
19. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 2.8. Проблемні питання геополітики Азійсько-тихоокеанського регіону

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Автор висловлювання: «стратегія створення «Великого Китаю» складається з трьох генеральних напрямків: Стратегія виходу на південь полягає в економічній експансії Китаю в

Південно-Східній Азії; вступі до АСЕАН і розширенні економічних зв'язків з Тайванем; поліпшенні відносин з країнами Індокитаю; все це пов'язується з досягненням стратегічного паритету в регіоні із США та Японією»

- A. С. Андрущенко
- B. В. Балков
- C. С. Мазин
- D. В. Антіпов

2. Ще з часів легендарного імператора Дзімму — засновника Японської імперії головну тезу державотворення становив лозунг хакко-ітті, що означало "вісім кутів — разом" зібрати під дахом японської імператорської династії

- A. виправдання агресії
- B. заповіді успішного розвитку
- C. правила управління державою
- D. кодекс честі

3. Період історії коли основою зовнішньополітичних доктрин Японії стала ідея про перевагу економічних інтересів над політичними

- A. 50-х років XX ст.
- B. 60-х років XX ст.
- C. 70-х років XX ст.
- D. 80-х років XX ст.

4. Центральний блок міждержавних відносин в АТР

- A. Китайсько-японські відносини
- B. Китайсько-російські відносини
- C. Російсько-японські відносини
- D. Китайсько-американські відносини

5. Причини, що перешкоджають підвищенню ролі Росії в регіональній системі міжнародних відносин

- A. культурна складова
- B. економічна складова
- C. технологічна складова
- D. релігійна складова

3. *Підготуйтеся до письмового опитування*

4. *Підготуйте доповідь та її презентацію*

Рекомендована література:

- 1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
- 2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
- 3. Гольцов А. Г. Геополитика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.

4. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
5. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
6. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
7. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
8. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
9. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
10. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
11. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
12. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
13. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
14. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.
15. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
16. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
17. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
18. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
19. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 2.9. Геополітика Китаю

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
  1. Геополітичні умови розвитку Китаю
  2. Сучасна геополітична стратегія Китаю

3. Підготуйтеся до письмового опитування

4. Підготуйте доповідь та її презентацію

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
5. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
6. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
7. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
8. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
9. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
10. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
11. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
12. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
13. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
14. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.
15. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
16. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
17. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
18. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
19. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 2.10 Проблеми та перспективи розвитку країн Латинської Америки

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Геополітична ситуація на Близькому Сході до початку ХХІ ст.
2. Геополітичні відносини між континентально-ісламським Іраном, атлантичною Туреччиною, Саудівською Аравією
3. Пакистансько-Американська співпраця, як фактор формування геополітичної ситуації в регіоні
4. Геополітичні інтереси України на Близькому Сході та в Африці

3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Автор висловлювання: «Сутність Півночі в сакральній географії - це примат духу над матерією, остаточна і тотальна перемога Світла, Справедливості та Чистоти над темрявою тваринного життя»

- A. Дугін О.
- B. Драгоманов М.
- C. Донцов Д.
- D. Тойнбі А.

2. Термін «бідний Південь» - синонім Третього світу - з'явився за часів...

- A. Холодної війни
- B. Другої світової війни
- C. Першої світової війни
- D. Колоніальних відкриттів

3. Найбільш конфліктна геополітична частина планети

- A. Африка
- B. Азія
- C. Східна Європа
- D. Схід

4. Найбільш характерна риса розвитку країн Африканського континенту

- A. незавершеність формаційних процесів
- B. слабка економічна база
- C. військові конфлікти
- D. низький рівень освіти серед населення

5. Найбільш поширений політичний режим на африканському континенті

- A. авторитарні режими
- B. демократичні режими

- C. аристократичні режими
- D. монархічні режими

6. За даними економістів Інституту Африки РАН, рівень виробленого ВВП на континенті на душу населення в кінці XX ст. був більш ніж в 20 разів нижче ніж у...

- A. Китаї
- B. США
- C. Європейські країни
- D. Росії

7. Рік проголошення в США доктрини Монро

- A. 1821 р.
- B. 1823 р.
- C. 1831 р.
- D. 1854 р.

8. Причини інтеграції латиноамериканських держав

- A. проблеми в економіці
- B. військова загроза
- C. політичні кризи
- D. відсталість технологій

- 4. Підготуйтеся до письмового опитування
- 5. Підготуйте доповідь та її презентацію

Рекомендована література:

1. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
2. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
5. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
6. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.
7. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
8. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
9. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
10. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
11. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.

12. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
13. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
14. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.
15. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
16. Сайт паціональної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
17. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
18. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
19. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Тема 2.11 Геополітика країн Африки та Латинської Америки

Форми контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, заслуховування доповідей, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
  1. Геостратегічний інтерес США і НАТО в Африці
  2. Співпраця України з країнами Південної Америки
  3. Глобальні економічні, політичні і соціальні проблеми африканських країн в ХХІ ст.
  4. Реалізація США доктрини Монро відносно країн Латинської Америки
3. *Підготуйтеся до письмового опитування*
4. *Підготуйте доповідь та її презентацію*

Рекомендована література:

20. Гаджиев, К. С. Геополитика : учебник. М.: Издательство Юрайт, 2016. 466 с.
1. Геополитика: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2010, 447 с.
2. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
3. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. К.: Ніка-Центр, 2011. 228 с.
4. Дорошко М.С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. К.: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
5. Лукьянович Н. В. Геополитика : учебник для академического бакалавриата. М. : Издательство Юрайт, 2019. 319 с.

6. Геополитика : учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. С. М. Виноградовой. М. : Издательство Юрайт, 2016. 273 с.
7. Исаев Б. Геополитика. СПб., Питер. 2016. – 496 с.
8. Устинова Н.В. Геополитика : учеб. Пособие. Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 90 с.
9. Василенко И.А. Геополитика современного мира. М.; Юрайт, 2016. 317 с.
10. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 434 с.
11. Геополітика : енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. К. : Знання України, 2012. 919 с.
12. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. "Політологія", "Історія України"]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
13. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 416 с.
14. Ципенда М.М. Суверенні держави світу: суспільно-географічний довідник. Чернівці: Чернівець. Нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 226 с.
15. Сайт національної історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/>
16. Сайт української історичної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>
17. Офіційний сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/>
18. Сайт універсальна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info>

Навчальне видання

Романуха Олександр Миколайович

Дацюк Тетяна Кузьмівна

Кафедра туризму та країнознавства

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕОПОЛІТИКА»**

Формат 60×84/8. Ум. др. арк. 2.

Донецький національний університет
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
50042, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, вул. Курчатова, 13.
Свідоцтво суб'єкта видавничої
справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.